

**ОСНОВИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА
ПІДПРИЄМНИЦТВА**

Ступінь вищої освіти:	Бакалавр
Спеціальність:	073 «Менеджмент»
Рік підготовки:	2
Освітня програма:	Менеджмент
Семестри викладання:	3-4 семестри
Кількість кредитів ЄКТС:	6 кредитів (180 годин, з них 42 год. – лекції, 42 год. – практичні заняття, 96 год. – самостійна робота)
Мова(-и) викладання:	Українська
Вид семестрового контролю	Іспит – 3 семестр, іспит – 4 семестр

Автор курсу та лектор:

<u>Ткаченко Наталія Ернстівна, к.е.н., доц., доцент кафедри</u> вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові
доцент кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу
Посада

Nataly_Tkachenko@email.ua

tkachenko@snu.edu.ua

електронна адреса

+38-099-288-08-99

Телефон

Viber, Телеграм:
+38-099-288-08-99

Месенджер

за розкладом

консультації

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Актуальність навчальної дисципліни	Менеджмент та підприємництво в сучасному світі є науками, вивчення яких забезпечує успішний економічний розвиток країни, регіону, підприємства, з врахуванням цілей сталого розвитку та викликів й потреб місцевих громади, завдяки забезпеченню ефективної діяльності підприємств, які управляються менеджерами та підприємців, які здійснюють самостійну та внутрішню організаційну підприємницьку діяльність. Дисципліна надає можливість опанувати обсягом спеціальних знань в галузі теорії і практики менеджменту та підприємництва та сформуванню умінь і навичок сучасного управлінського та підприємницького мислення.
Програмні компетентності, на досягнення яких спрямована навчальна дисципліна	ЗК04. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК05. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 12. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). СК01. Здатність визначати та описувати характеристики організації СК04. Вміння визначати функціональні області організації та зв'язки між ними. СК05. Здатність управляти організацією та її підрозділами через реалізацію функцій менеджменту. СК07. Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту.
Результати навчання освітньої програми, на	ПР03. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства. ПР07. Виявляти навички організаційного проектування. ПР08. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності

досягнення яких спрямована навчальна дисципліна	діяльності організації. ПР09. Демонструвати навички взаємодії, лідерства, командної роботи. ПР17. Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера.
Міждисциплінарність навчальної дисципліни	Навчальна дисципліна «Основи менеджменту та підприємництва» передбачає тісний зв'язок освітніх галузей 05 Соціальні та поведінкові науки (051, 055, 053, 054), 07 Управління та адміністрування (071, 072, 073, 075, 076).
Передумови до початку вивчення дисципліни	Базові знання та уявлення за дисциплінами гуманітарної (філософія, господарське право) та загальноекономічної підготовки (економічна теорія, економіка підприємства та мікроекономіка).
Мета вивчення дисципліни	Метою вивчення дисципліни є формування знань щодо та розвиток навичок менеджера щодо здійснення управлінської діяльності в організаціях різних типів, набуття здатності застосовувати теоретичні знання з основ менеджменту та підприємництва у практичних ситуаціях із застосуванням функцій, технологій та методів управління. У результаті вивчення НД студент набуває наступні компетентності: 1) здатність розуміти професійну діяльність, застосовувати знання з основ менеджменту та підприємництва у практичних ситуаціях в роботі менеджерів; 2) вміння визначати функціональні області організації та складові середовища організації встановлювати зв'язки між ними та здійснювати організаційне проектування; 3) здатність до управління організацією та її підрозділами через реалізацію функцій менеджменту та використання сучасного інструментарію менеджменту; 4) здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу, навичок генерування ідей, прагнення до креативності, лідерства та командної роботи. Набуті компетентності можуть застосовуватися в процесі управління діяльністю окремими службами та підрозділами в організаціях різних видів та організаційно-правових форм діяльності, малими підприємствами, а також для організації та подальшого управління підприємницькою діяльністю.
Результати навчання навчальної дисципліни	РН1. Визначати та розуміти базові концепції з основ менеджменту та підприємництва, порівнювати різні погляди та теорії, розуміти роль менеджера на підприємстві. РН2. Виконувати практичні вправи та завдання з основ менеджменту, розрізняти сучасні підходи до управління. РН3. Аналізувати діяльність організації як суб'єкта управління. РН4. Проектувати організаційну структуру, визначати види повноважень та вміння делегувати їх. РН5. Будувати мотиваційний профіль та використовувати його для мотивації в організації. РН6. Розрізняти та застосовувати види та інструменти управлінського контролю. РН7. Розвивати індивідуальні комунікативні навички та формувати комунікаційні мережі в організації. РН8. Обґрунтовувати та приймати управлінські рішення. РН9. Розуміти природу лідерства та розвивати лідерські навички. РН10. Управляти організаційними змінами. РН11. Визначати передумови для реєстрації підприємницької діяльності.

PH12. Формувати підприємницькі навички.
 PH13. Розуміти та аналізувати бізнес-моделі підприємництва.
 PH14. Застосовувати методи проектного менеджменту.
 PH15. Розуміти та застосовувати критерії ефективності підприємницької діяльності.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Тема	Години (Л/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1.	Сутність менеджменту. Праця менеджера: ролі, навички, специфіка роботи	Денна 2/2 Заочна 0,5/0,5	Еволюція поглядів на сутність менеджменту. Сучасне тлумачення ролі і сутності менеджменту. Сутність праці менеджера. Розподіл управлінської праці. Ролі менеджера.	Лекційне заняття: Презентації лекції в PowerPoint із залученням студентів до обговорення Практичне заняття: Опитування за лекцією Перевірка самостійної роботи
Самостійна робота: Підготовка есе, самостійного завдання				
2.	Організація як об'єкт управління	Денна 2/2 Заочна 0,2/0,25	Ознаки та загальні риси організацій як об'єктів управління. Вертикальний та горизонтальний розподіл праці. Організація як відкрита система. Зовнішнє та внутрішнє середовище організації. Сучасні підходи до управління організаціями: системний, ситуаційний, процесний. Методи менеджменту.	Лекція: Презентації в PowerPoint із формулюванням проблемної ситуації Практичне заняття: Опитування за лекцією Перевірка самостійної роботи Робота групах
Самостійна робота, Індивідуальна робота: Підготовка самостійного аналітичного завдання, презентації				
3.	Функція планування ЗК 04 СК 05 ПР 08 PH 3	Денна 2/2 Заочна 0,5/0,5	Поняття і сутність планування в системі управління. Типи планів в організації. Стратегічні та оперативні плани. Короткотермінові та довготермінові плани. Поняття "стратегія". Процес стратегічного планування. Види	Лекція: Презентації в PowerPoint з із залученням студентів до обговорення. Практичне заняття: Опитування за лекцією Аналіз ситуаційних вправ Перевірка та обговорення виконаних самостійних завдань студентів.

№	Тема	Години (Л/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			стратегій, стратегічний набір.	
Самостійна робота:				
1. Підготовка самостійної практичної роботи, презентації				
4.	Організаційна структура як елемент функціонального забезпечення менеджменту. Функція організація. СК 05 ЗК 04 ПР 07 РН 4	Денна 4/4 Заочна 0,5/0,5	Сутність функції організації та її місце в системі управління. Поняття “організація” та “організаційна діяльність”. Делегування повноважень. поняття; елементи процесу делегування; типи повноважень (лінійні, штабні, функціональні). Типи організаційних структур управління, їх переваг та недоліки	Лекція: Презентація в PowerPoint з залученням студентів до обговорення питань за темою Практичне заняття: Розгляд виконаних студентами завдань самостійної роботи, аналіз Розгляд ситуаційної вправи
Самостійна робота. Підготовка самостійного завдання, презентації				
5.	Функція мотивація в менеджменті СК05 ЗК04 ПР03 РН5	Денна 4/4 Заочна 0,5/0,5	Мотивація як фактор забезпечення успіху діяльності організації. Поняття "потреби", "стимули", "мотиви". Сутність мотивації та її види. Зміст процесу мотивації. Змістовні теорії мотивації. Теорії процесу мотивації. Практична цінність теорій мотивації та особливості їх використання. Методи мотивації в сучасній практиці управління. Методи діагностики стану мотивації.	Лекція: Презентації в PowerPoint із залученням студентів до обговорення проблеми за темою. управління. Перегляд відео та його обговорення. Практичне заняття: Розгляд рольової гри, Аналітичне завдання, робота в групах.
Самостійна робота. Проходження тестування, виконання самостійної роботи, підготовка рефератів				
6.	Функція контроль СК05 ЗК04 ПР03 РН6	Денна 2/2 заочна 0,25/0,25	Поняття “контроль” та його місце в системі управління. Етапи процесу контролю: вимірювання процесів; порівняння реального виконання із	Лекція: Презентації в PowerPoint із залученням студентів до обговорення питань за темою Практичне заняття: Розгляд практичних вправ.

№	Тема	Години (Л/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			стандартами; оцінка та реакція. Види управлінського контролю. Інструменти управлінського контролю.	Обговорення рефератів студентів.
Самостійна робота: Підготовка реферату, презентації				
7.	Комунікації в управлінні СК07 ЗК04 ПР03 ПР17 РН7	Денна 2/2 Заочна 0,5/0,5	Поняття “комунікація” та її роль в системі управління організацією. Процес комунікації та його складові елементи. Види комунікації. Поняття "комунікаційна мережа". Типи комунікаційних мереж в групах. Перешкоди та бар'єри на шляху до ефективної комунікації. Шляхи подолання перешкод до ефективної комунікації. Розвиток індивідуальних навичок комунікації.	Лекція Презентації в PowerPoint із залученням студентів до обговорення питань за темою Перегляд відео та його обговорення Практичне заняття Розгляд ділової гри або практичних вправ, Робота в групах Обговорення результатів самостійної роботи студентів Розробка загальних рекомендацій щодо розвитку навичок студентів
Самостійна робота: Проходження тестування, підготовка есе або тез доповіді				
8.	Прийняття управлінських рішень. СК07 ЗК04 ПР03 РН8	Денна 2/2 Заочна 0,25/0,25	Поняття та розуміння категорії “прийняття рішень”. Місце прийняття рішень у процесі управління. Процес прийняття рішень. Технології прийняття рішень. Людський та організаційний фактори у процесі прийняття рішення. Індивідуальне та групове прийняття рішень. Методи творчого пошуку альтернативних варіантів. Методи та інструменти обґрунтування управлінських рішень.	Лекція: Презентації в PowerPoint з залученням студентів до обговорення Практичне заняття: Розгляд прктичних вправ або ділової гри Обговорення результатів самостійної роботи студентів

№	Тема	Години (Л/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
Самостійна робота: підготовка рефератів або презентації				
9.	Лідерство ЗК04 ЗК05 ПР03 ПР17 РН9	Денна 4/4 Заочна 0,25/0,25	Поняття та природа лідерства. Співвідношення категорій “вплив”, “влада”, “залежність”, “лідерство”. Порівняльна характеристика менеджера та лідера. Теорії та концепції лідерства.	Лекція: Презентації в PowerPoint з залученням студентів до обговорення Перегляд відео Практичне заняття: Практична вправа Обговорення результатів тестів студентів та визначення способів розвитку лідерських навичок
Самостійна робота: Проходження тестування Підготовка есе або тез доповіді.				
10.	Організаційні зміни та розвиток внутрішньоорганізаційного підприємництва СК07 ПР03 РН10	Денна 2/2 Заочна 0,25/0,25	Управління організаційними змінами. Модель процесу організаційних змін К. Левіна. Загальна характеристика процесу організаційних змін. Причини опору організаційним змінам. Стратегії подолання опору змінам. Розвиток внутрішньоорганізаційного підприємництва в умовах змін	Лекція: Презентації в PowerPoint з залученням студентів до обговорення Перегляд відео Практичне заняття: Розгляд практично-ситуаційної вправи
Самостійна робота: Підготовка індивідуального завдання				
11.	Сутність підприємництва та створення суб'єктів підприємницької діяльності. Самостійне та внутрішньоорганізаційне підприємство. Студентські проекти як вид внутрішньоуніверситетського підприємництва СК07 ПР03	Денна 2/2 Заочна 0,25/0,25	Зміст і сутність підприємництва, способи його організації; Ринкова компетентність майбутнього підприємця; наявність та розвиток підприємницьких навичок у майбутнього підприємця.	Лекція: Презентації в PowerPoint з залученням студентів до обговорення Перегляд відео Практичне заняття: Виконання практичної вправи щодо підготовки студентського проекту Робота у групах Перегляд та обговорення презентацій студентів

№	Тема	Години (Л/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
	PH11			
Самостійна робота: Тестування. Підготовка презентацій.				
12.	Інфраструктура підтримки підприємництва. Створення і організація функціонування дозвільної системи підприємницької діяльності. Реєстрація суб'єктів підприємництва. СК07 ПР08 PH12	Денна 4/4 Заочна 0,25/0,25	Створення і організація функціонування дозвільної системи. Реєстрація приватного підприємця.	Лекція: Презентації в PowerPoint із формулюванням проблемної ситуації щодо теми Перегляд відео Практичне заняття: Ділова гра Перегляд та обговорення презентацій студентів
Самостійна робота: Підготовка презентацій				
13.	Бізнес-ідея як основа здійснення внутрішньоорганізаційної та самостійної підприємницької діяльності. Бізнес-модель: Підходи до формування та складові. СК07 ЗК04 ЗК12 ПР08 ПР09 PH13	Денна 4/4 Заочна 0,5/0,5	Пошук та формування підприємницької ідеї; Переваги та недоліки підприємницької ідеї; види підприємництва та його розвиток в умовах ринку. Напрями можливої підприємницької діяльності. Сутність бізнес-моделі та її складові. Ідеї та досвід соціального підприємництва.	Лекція: Презентації в PowerPoint із залученням студентів до обговорення Практичне заняття Виконання практичної справи. Виконання індивідуальних завдань
Командна або індивідуальна самостійна робота. Робота над підготовкою студентського проекту або бізнес-плану				
14.	Бізнес-планування та проектна діяльність в менеджменті та підприємстві СК07 ЗК04 ЗК12 ПР09 PH14	Денна 4/4 Заочна 1,0/1,0	Суть бізнес - плану; Типологія бізнес-планів Розділи бізнес-плану Сутність проектів. Проектна діяльність та методи її організації. Використання командної роботи в проектній діяльності. Методи	Лекція: Презентації в PowerPoint із залученням студентів до обговорення Практичне заняття Презентація бізнес-плану підприємницької ідеї Практичне заняття Презентація студентського проекту

№	Тема	Години (Л/ПЗ) за формами навчання	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			командоутворення.	
Командна або індивідуальна самостійна робота: Робота над підготовкою студентського проекту або бізнес-плану				
15.	Організаційна ефективність. Управлінська ефективність. Ефективність підприємницької діяльності. СК07 ЗК05 ПРО8 РН15	Денна 2/2 Заочна 0,25/0,25	Поняття “організаційна ефективність”. Види організаційної ефективності. Критерії ефективності організаційної діяльності. Ефективність підприємницької діяльності.	Лекція: Презентації в PowerPoint із залученням студентів до обговорення Практичне заняття Захист підготовлених проектів та їх оцінка Рольова гра
Самостійна робота. Робота над підготовкою участі у рольовій грі та захисту студентських проектів				

Залучення студентів до удосконалення навчальної дисципліни

Наприкінці вивчення дисципліни передбачено проведення анонімного анкетування студентів в за допомогою Google форми «Очікування-Побажання» з метою удосконалення: змісту дисципліни, методів і технології викладання і навчання, видів навчальної діяльності студента, методів оцінювання.

Рекомендована література

1. Балановська Т.І., Гоголя О.П., Троян А.В. Основи менеджменту маркетингу та підприємництва: навчальний посібник. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2018. 518с. URL: http://dglib.nubip.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/6184/1/Balanovska_Osnovu%20menedzhmenty%20i%20marcetungy.pdf
2. Сучасний менеджмент у схемах і таблицях. Частина 1: навч. посібник. [Електронний ресурс] / Н.С. Іванова, Н.С. Приймак, І.А. Карабаза, І.В. Шаповалова, Ю.Б. Лижник; ред. Н.С. Іванова. – Кривий Ріг : Вид. ДонНУЕТ, 2021. – 282 с.
http://elibrary.donnuet.edu.ua/2321/1/2021_NP_Ivanova_Suchasnyy%20menedzhment.pdf
12. Ткаченко Н. Е., Ольшанський О. В. Розвиток soft skills сучасного фахівця в закладі вищої освіти. Бізнес Інформ. 2022. №1. С. 185–191. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-185-191>
13. Овчаренко, Є. І., Н. Е. Ткаченко, О. Ю. Чорна. "Особливості та можливості забезпечення розвитку професійних компетенцій менеджерів-початківців з орієнтацією на сучасний ринок вакансій." ВІСНИК СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ імені Володимира Даля, no. 6(262) (December 23, 2020): 88–92. <http://dx.doi.org/10.33216/1998-7927-2020-262-6-88-92>
14. Господарський Кодекс України. Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
15. Закон України від 22 березня 2012 року № 4618-VI «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text>

Інформаційні ресурси

1. Інтернет-портал для управлінців – <http://www.management.com.ua/>
2. Програма підтримки підприємництва «Будуй своє» - <https://buduysvoe.com/>

3. Портал Дія Бізнес <https://business.dii.gov.ua/>
4. Законодавство України - <https://zakon.rada.gov.ua/laws>

Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Основи менеджменту та підприємництва»
Укл.: Н.Е. Ткаченко. URL: <http://moodle2.snu.edu.ua/course/view.php?id=3410>

Оцінювання навчальної дисципліни

За повністю виконані завдання студент може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Максимальна кількість балів
Поточна перевірка засвоєння теоретичних питань	10
Індивідуальні завдання, бізнес-план або студентський проєкт	20
Самостійна робота студентів та робота на практичних заняттях	30
Неформальна освіта, підготовка тез доповідей	10
Іспит	30
Разом	100

Шкала оцінювання національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика навчальної дисципліни

<i>Плагіат та академічна доброчесність:</i>	Студент може пройти онлайн-курси, які пов'язані з темами дисципліни, на онлайн-платформах. При поданні документу про проходження курсу студенту можуть бути перезараховані певні теми навчальної дисципліни та нараховані бали за завдання. Під час виконання завдань студент має дотримуватись політики академічної доброчесності. Запозичення мають бути оформлені відповідними посиланнями. Списування є забороненим.
<i>Завдання і заняття:</i>	Всі завдання, передбачені програмою навчальної дисципліни мають бути виконані своєчасно і оцінені в спосіб, зазначений вище. Аудиторні заняття мають відвідуватись регулярно. Пропущені заняття (з будь-яких причин) мають бути відпрацьовані з отриманням відповідної оцінки не пізніше останнього тижня поточного семестру. В разі поважної причини (хвороба, академічна мобільність тощо) терміни можуть бути збільшені за письмовим дозволом директора інституту.

<i>Поведінка в аудиторії:</i>	<p>На заняття студенти вчасно приходять до аудиторії відповідно до діючого розкладу та обов'язково мають дотримуватися вимог техніки безпеки.</p> <p>Під час занять студенти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – не вживають їжу та жувальну гумку; – не залишають аудиторію без дозволу викладача; – не заважають викладачу проводити заняття. <p>Під час контролю знань студенти:</p> <ul style="list-style-type: none"> – є підготовленими відповідно до вимог даного курсу; – розраховують тільки на власні знання (не шукають інші джерела інформації або «допомоги» інших осіб); – не заважають іншим; – виконують усі вимоги викладачів щодо контролю знань.
<i>Вимоги до відвідування:</i>	<p>У випадку пропуску здобувачем ВО заняття (лікарняні, мобільність, т. ін.) відпрацювати можна під час консультацій, де здобувач ВО отримує відповідне індивідуальне завдання і звітує про його виконання в узгоджені з викладачем терміни. Розклад консультацій доступний на сторінці кафедри публічного управління, менеджменту та маркетингу.</p>
<i>Наукова робота:</i>	<p>Студенти мають можливість отримати додаткові бали за підготовку тез доповіді для участі у конференції та мають можливість приймати участь в конференціях. Тематика тез узгоджується з викладачем. Тези повинні бути в межах вивчення тем за дисципліною та сприяти розвитку навичок студентів.</p>
<i>Неформальна освіта</i>	<p>Студенти мають можливість отримати неформальну освіту на курсах та підтвердити сертифікатом про навчання й отримати бали. Студент може пройти онлайн-курси, які пов'язані з темами дисципліни, на онлайн-платформах. При поданні документу про проходження курсу студенту можуть бути перераховані певні теми курсу та нараховані бали за завдання. Тематика курсів узгоджується з викладачем. Курси повинні бути в межах вивчення тем за дисципліною та сприяти розвитку навичок студентів. Приклади платформ для проходження неформальної освіти:</p> <p>https://prometheus.org.ua/</p> <p>https://prometheus.org.ua/coursea/</p> <p>https://www.ed-era.com/</p> <p>https://www.futurelearn.com/?utm_source</p>